
A, Á

Á

á-tól z-ig/zéig/cettig

- ✦ elejétől végéig; kivétel nélkül; teljesen
*Az Eco által itt vizsgált remekművek nem befejezetlen „félkésztermékek”, amelyeknek az olvasó amolyan „társszerzője”, hanem átotl cettig nagyon is ravaszul kifundált ópuszok (!), amelyekben a „mintaszerző” – az irodalmi szöveget mértani pontossággal megszerkesztő stratégia – a textusba rejti el a „mintaolvasónak” szánt utasításait, hogy miként olvassa a művet. (NÉPSZ 1996. JAN. 15., O. N.)
A néptáncosok szeretik „felmondani” a műfaj formai örökségét tájegységként átotl zéig. (NÉPSZ 1998. DEC. 1., 13)
A legtöbb megyei napilapot a reggeli kávé mellett á-tól cettig el lehet olvasni.*
  - ✧ Az á az ábécé, ill. egy alfabetikus rendezett lexikon v. szótár első, a z (cett) utolsó betűjére vonatkozik a szólásban, amely valószínűleg tükörfordítás a németből (legalábbis a cett-tel alkotott variánsa).
- Aki á-t mond, mondjon bé-t is.**
- ✦ ha belekezdett az ember vmibe, folytatnia is kell [Móricz Zsigmond] ismeri a falut és a tanyai világot. Nála talán senki jobban... Éppen ezért várná tőle az ember, hogyha már á-t mond, mondjon bé-t is. S hogy miért nem mondja ki azt a bé-t már egyszer, az ördög tudja. (NYUGAT 1935. 12. SZÁM, ÁRKÁDIA)

ÁBÉCÉ

annyit ért vmihez vki, mint tyúk az ábécéhez
→ ért

ABLAK

ablak a világra vmi

- ✦ lehetőséget ad vmi arra, hogy megmutassuk magunkat
A sporthivatali elnök nem politikus, bár a sport itthon óriási jelentőségű hangulati tényező, nemzetközileg pedig egyfajta ablak a világra. (MH 1996. DEC. 23., 20)

az ablakon dobja/hajítja/hányja/szórja ki a pénzt vki

- ✦ oktanul költekeznek, hiábavalóságokra áldoz, pazarol
*Ha egy bank megfelelő előkészítés után egy integrált informatikai rendszer bevezetéséről dönt, akkor megítélésem szerint jól és hatékonyan használja fel a pénzt, míg ha a meglévő rendszer toldozgatására költ, akkor könnyen lehet, hogy az ablakon dobja ki a pénzt. (MH 2000. NOV. 2., HALLÓ C. ROVAT)
A helyzet elsősorban nem a drogok léte miatt súlyos, hanem amiatt, ahogy a problémát kezeljük. A pénzt az ablakon dobjuk ki. Drogmentes társadalom nincs. (MH 1997. MÁRC. 8., 4)*

- ✧ A német és francia nyelvben is ismert vándor-szólás forrása egy La Fontaine-mese, melyben a fősvény ember pénzét majma az ablakon dobálja ki.

az ablakon hányják/szórják be (a pénzt) vkinek

- ✦ könnyűszerrel nagyon sokat keres, gyorsan gazdagszik, dől hozzá a pénz
Nem tudom, hogyan csinálja Péter, de napról napra gazdagabb lesz, mintha az ablakon hányják be neki a pénzt.
- ✧ A szólás alapjául szolgáló Szent Miklós-legenda szerint a püspök egyszer úgy mentett meg három szegény leányt a rossz útra téréstől, hogy estéknként titokban kendőbe csomagolt pénzt dobott be az ablakukon.

nem tesz (ki) az ablak(á)ba vmit vki

- ✦ nem dicsekszik el vele, nem válik a dicsőségre
*Amit kaptam, azt nem tettem az ablakba, mert – mint már annyiszor – a magyar–jugoszláv meccsen is én voltam a tartalékkapus, s az Ül-lői úti mérkőzés másnapján egy benzinkutas elküldött, ne firtassuk, hova. (NÉPSZ 1997. DEC. 8., 24)
A demokráciára oly kényes nyugati államok nem teszik ki az ablakba a hétfő hajnalban szervezett rajtaütést, mert bizony jogtalan beavatkozás az a javából. (MH 1998. JAN. 20., 2)*

- ✧ A szólásmondás egy régi szokásból eredeztet-hető: ha egy messzire távozott frástudó levelet írt az otthoniaknak, nemcsak magáról, de az ismerősöket, szomszédokat érdeklő hírekről is illett beszámolnia, s a levelet a címzett –hogy mások is olvashassák – kitette az ablakába. Ám ha a hírek tartalma valamilyen okból ezt nem engedte, akkor a levelet nem mutogatták, nem dicsekedtek vele, azaz: nem tették ki az ablakba.

pénz az ablakban → pénz

ABLAKOS (mn)

(**úgy**) hiányzik/kell vkinek vmi, **mint ablakos/üveges tótnak a hanyattesés**
(**úgy**) örül vminek vki, **mint ablakos/üveges tót a hanyattesésnek** → tót

AB

ab ovo [e. áb óvó] lat.

- ✦ (már) eleve; alapjaiban véve [a. m. a tojástól]
*Közben az illetékes előadók rendszeresen járnak a területükre. Ha azt tapasztalják, hogy X úr **ab ovo** kétszer akkorára alapoz, mint lehetne, azonnal határozatlanul szólítják fel arra, hogy állítsa le az építkezést.* (NÉPSZ 1997. FEBR. 21., 21)
*Hiszen a Tárki kutatása azt is bizonyítja: nem **ab ovo** reformellenességről, hanem tájékoztat-lanságról, ismerethiányról van szó. A polgárok csak a sok fellengzős politikai dumából van elégük.* (NÉPSZ 1997. JÚL. 1., 14)
- ✧ A kifejezés arra a mondai tojásra céloz, amelyből Helena kelt ki, aki az egész trójai háború okozója volt.

ÁBRA

tudja, mi az ábra vki (szleng)

- ✦ érti a helyzetet; tisztában van a dolgokkal
*És legalább **tudom, hogy mi az ábra**: ha fáj a fejem, az az én dolgom lesz, de akkor világossá válik, hogy miért fáj, meg az is – s ez nem mindegy –, ki használja a fejem, ami fáj...* (MH 1997. JAN. 16., O. N.)
L. még → pálya

Mi az ábra? (szleng)

- ✦ Mi a helyzet?
*A badis srácok nem túl intelligensek. Akkor esik le nekik, **mi az ábra**, amikor egyikük lustán, de mégiscsak föltápaszkodik.* (NÉPSZ 1997. MÁRC. 29., 7)
*Béla bejött a vizsga után és csak ennyit kérdezt: – Na, **mi az ábra**? Én pedig beszámoltam mindenről.*
L. még → pálya

ÁBRAHÁM

Ábrahám kebelében/kebelén (van vki)

- ✦ halott, békében nyugszik a túlvilágon
*A helyi jehovisták szerint már mindnyájan **Ábrahám kebelében** leszünk, de ez még Armageddonkor is itt fog kukázni, csakhogy minket bosszantson.* (NÉPSZ 1996. FEBR. 2., 13)

Ábrahám kebelében/kebelén sem volna jobb dolga vkinek

- ✦ teljes biztonságban, védettségben van
*Pistának jól felvitte az isten a dolgát: a vezérigazgató személyi titkára lett a cégnél. Persze könnyű neki: egyetemet végzett, három nyelven beszél, ráadásul az elnök az apósa. Neki aztán biztos a pozíciója: **Ábrahám kebelén sem lehetne jobb dolga.***
- ✧ A szólás a szegény Lázárról szóló bibliai parabolából származik (Lukács 16. fejj.). A szegény Lázárt halála után az angyalok Ábrahám kebelébe, azaz ölébe vitték, ahol boldogan és védettségben élhetett tovább, nem szenvedett többé semmiben szükségét.

ABRAK

Abraját hordozó lónak nem törik fel a háta. (kissé rég)

- ✦ saját ügyében szívesen fárad az ember
*Nekem nem tudta elintézni, amire kértem, de amikor felhívták a lakásvásárlás ügyében, azonnal elrohant. Na, persze, saját **abraját hordozó lónak nem törik fel a háta.***

ÁBRÁND

hiú ábránd vmi

- ✦ csalóka, be nem teljesülő vágy(álom), délibábos utópia
*Ám ezen nem csodálkozhatunk; kis szakmai gyakorlattal – vagy anélkül – a nívós jogszabály-előkészítés nem több, mint **hiú ábránd.*** (MH 1998. JÚL. 27., 7)
L. még → remény

ACHILLES/AKHILLÉSZ

az {Achilles-sarka/Akhilléz-sarka} vkinek/vminek vmi

- ✦ vmely személy v. dolog leggyengébb, legsebezhetőbb pontja
*Az 1997. évi költségvetés szakmai **Achilles-sarkának** egyébként feltehetően az energiaár-változás minősül.* (HVG 1996. OKT. 19., 159-165)
*Abban, hogy a kopogtatócédula mára a választási rendszer **Achilles-sarka** lett, bizonyos technikai újítások is szerepet játszottak.* (HVG 1994. ÁPR. 2., 95-98)
*Az előtérben nyilvánvalóan a szerződés államközi jellege és nemzetközi fogadtatása állott. A háttérben azonban, valóságos **Achilles-sarokként** egy részkérdés – a romániai magyar kisebbség jogainak szerződéses rögzítése – állott mindkét részről a figyelem homlokterében.* (NÉPSZ 1997. MÁRC. 22., 4)
- ✧ Hyginus a *Mesék könyvei* 107. meséjében mondja el Akhilleusz halálának történetét, mely szerint

a hőst egyetlen sebezhető pontján, a sarkán találta el Apollón nyila.

AD¹ (ige)

ad magára vki → maga

adja a bankot vki → bank

alkalmat ad vmire vki/vmi → alkalom

egymásnak adják a kilincset vkik → kilincs

{a fejét/magát} vmire **adja** vki → fej¹

kezet ad vkinek (vmire) vki → kéz

lovat ad vki alá vki → ló

(nem) adja alább/lejjebb (vminél) vki

✦ 1. (nem) enged vmilyen kérdésben; (nem) ragaszkodik az álláspontjához (többnyire tagadó formában fordul elő)

Ibrahim Rugova, a Koszovói Demokratikus Szövetség elnöke máris bejelentette: a függetlenségnél alább nem adja. (NÉPSZ 1998. MÁRC. 13., 2)

A beregszászi Nemzeti Színház az európai irodalom babitsi csúcsainál alább nem adja. (MH 1996. FEBR. 16., 7)

Úgy vélem, hogy a mai iskola alkalmazkodni próbál a külvilágból érkező liberális értékszemlélethez, és ezzel alább adja a követelményeket – elsősorban a fegyelem és az erkölcs tekintetében. (NÉPSZ 1998. JÚN. 6., 9)

✦ 2. szerényebb lesz

– Pistinek igen nagy a mellénye az iskolában. Azt hiszi, mert a múltkor ötös lett a matematikadolgozata, most már tanulnia sem kell.

– **Adja ő még alább is!**

nem adná egy vak lóért (sem) vki, **ha ...** → ló

a nyakát adja/teszi vmire vki → nyak

sokért nem adná vki → sok²

súlyt ad vminek vki/vmi → súly

számot ad vmiről (vkinek) vki → szám

véréd adja vmiért vki → vér

Adja isten! → isten

Adj a tótnak szállást, kiver a házadból. → tót

Jobb adni, mint kapni.

✦ jobb másnak segíteni, mint mástól segítséget kapni

*Fontosnak tartom, hogy a keresztény életet, Krisztus követését a hétköznapokban is gyakorolja mindenki. Ez különösen fontos a mai világban, és remélem, hogy sokan felismerik azt a krisztusi üzenetet, hogy: „**Jobb adni, mint venni.**”* (MH 1998. ÁPR. 27., ALFÖLD C. ROVAT)

*Mari ugyan maga is szegénységben élt gyermekeivel, de amikor az árvízkárosultaknak gyűjtöttek, akkor mégis adott az összekuporgatott pénzből egy nagyobb összeget, mert szüleitől mindig azt tanulta, hogy **jobb adni, mint kapni.***

Kétszer ad, (a)ki gyorsan ad.

✦ a gyors (anyagi) segítség többet ér, mint a későn jövő

A közmondás szerint: bis dat, qui cito dat!, vagyis: kétszer ad, ki gyorsan ad, és itt a gyorsaság elsőrendűen fontos! (MH 1994. NOV. 24., 22)

A kampányköltségek miatt a többi pártéhoz hasonlóan kiürült MSZP-kassza feltöltésére jól jöhetnek azok a tízmilliók, amelyek a KK eladásából folynak majd be. A „kétszer ad, aki gyorsan ad” elv alapján szinte aranyat érnek azok a forintok, amelyek esetleg már a dec. 11-i helyhatósági választások előtt befolyhatnak a Köztársaság térre. (HVG 1994. NOV. 5., 111)

Semmit sem adnak ingyen.

✦ mindennek megvan a maga ára; a legtöbb esetben az előnyökért bizonyos hátrányokat is számba kell vennünk

Sajnos erre az esetre is igaz a mondás: semmit sem adnak ingyen. Ez esetünkben nemcsak azt jelenti, hogy az érzékenyebb filmek drágábbak, hanem azt is, hogy szemcsézetttségük is valamivel durvább, rosszabb. Ez a levelezőlap méretű képeknél legtöbbször nem feltűnő, de ha komolyabb nagyítást akarunk csináltatni, akkor már zavaró lehet. (MH 1997. DEC. 13., 8)

Egy diktátor vagy egy teljhatalmú uralkodó elméletileg legalábbis kedvezhet a szívének kedves szegényeknek. A demokráciában azonban semmit sem adnak ingyen. Ebben a rendszerben mindenért fizetni kell valamivel. Pénzzel, szavazattal, gazdasági vagy politikai súllyal. (MH 1998. FEBR. 14., 6)

AD² (latin előljáró)

ad acta [e. ad akta] lat.

ad acta tesz/helyez vmit [egy ügyet]

✦ lezárja, befejezetté nyilvánítja (az ügyet); nem foglalkozik tovább vmivel [a. m. az aktákhoz] ... *a Kaya is tagad, úgyhogy előbb-utóbb kénytelenek lesznek az ügyet ad acta tenni, ha csak a Schlecht Csaba egy reggel feltisztult tudattal arra nem ébred, hogy egy könnyelmű pillanatában tényleg eladott tizemégy becsődölt céget, csak kiment a fejéből.* (MH 2000. OKT. 18., 7)

Ad acta tennénk mondjuk a második világháborút, de nem bírjuk, mert némi spétreflexszel rájövünk, hogy azok a felszabadítók is intézményesen raboltak, akikről mindeddig még nem derült ki. (MH 1998. JÚL. 15., 7)

...Jaroslav Ivor szintén jelezte: vissza akar térni az olyan, **ad acta helyezett** ügyekhez, amelyekhez a titkosszolgálatnak köze lehetett (MH 1998. NOV. 10., 2)